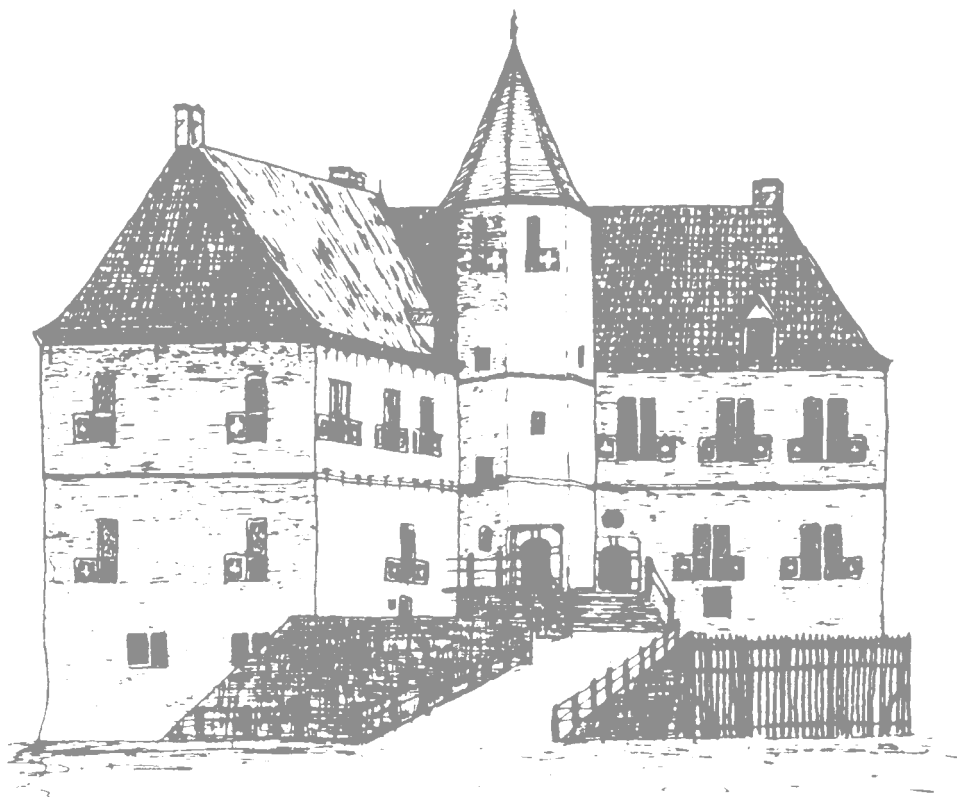

VORDENSE KRONYCK

39^e jaargang
no. 2, december 2020

COLOFON

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdrages van personen die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

Vordense Kronyck verschijnt tweemaal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch. Concept-artikelen kunnen worden aangeleverd door zowel leden als niet-leden. De redactie van Vordense Kronyck beslist na overleg met auteur(s) over plaatsing, c.q. eventuele aanpassingen. Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld per jaar bedraagt bij een dubbel lidmaatschap € 32,-, voor een enkel lidmaatschap is dat € 25,-.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981. De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Oplage

400 exemplaren

ISSN-nummer
1383-049X

Bankrelatie

Rabobank, rekeningnummer/IBAN:
NL74 RABO 0366406523,
t.n.v. Oudheidkundige Vereniging Oud Vorden

Bestuur

Voorzitter

F.M. van Setten
T: 06 – 21 52 81 10
E: fmvansetten@gmail.com

Secretaris

mw. A. Menkveld-Wullink
Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden
T: 0575 – 55 33 70
E: info@oudvorden.nl

Penningmeester

G. Vlogman
T: 0575 – 55 25 42
E: gerritvlogman@gmail.com

Leden

mw. E. Steeman
T: 0575 – 55 21 66
E: es.steeman@gmail.com

J.G.M. Berentsen
T: 0575 – 55 33 68
E: jgberentsen@gmail.com

R.J. van Overbeeke
T: 0575 – 55 14 95
E: rjvanoverbeeke@gmail.com

J.M. Ilbrink
T: 0575 – 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com

Redactie Vordense Kronyck

J.M. Ilbrink
T: 0575 – 55 26 66
E: rinus.ilbrink@gmail.com
E.H. Vrieler
T: 0575- 55 43 09
E: b.vrieler@gmail.com

Ledenadministratie

J.G.M. Berentsen
T: 0575 – 55 33 68
E: jgberentsen@gmail.com

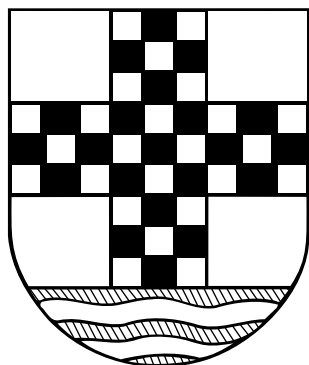
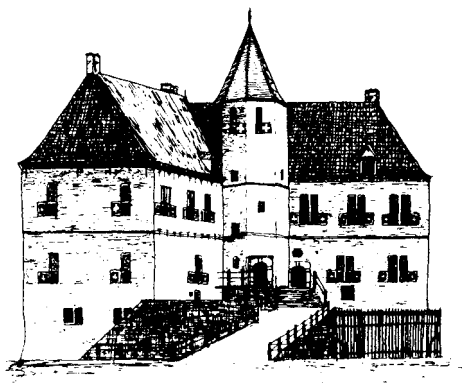
Kvk-dossiernummer

40103440

Website

www.oudvorden.nl

OULDHEIDKUNDIGE VERENIGING OUD VORDEN

VORDENSE
KRONYCK

39^e jaargang
no. 2
december 2020

INHOUDSOPGAVE

Van de voorzitter	Frank van Setten	3
Van de redactie	Rinus Ilbrink, Bert Vrieler	4
Verenigingsnieuws - commissieverslagen:		
• Archiefcommissie		5
• Boerderijencommissie		6
• Genealogiecommissie		7
• Gevelstenencommissie		8
• Groencommissie		9
• Fotocommissie		10
• Algemene commissieactiviteiten		11
• Lezingencommissie		12
Boekbespreking 't Tjoonk	Wim Ruiterkamp	13
Gerard Hermanus Groot Enzerink, onderwijzer, dichter, musicus	Wim Ruiterkamp	14
Een schoolreisje na de oorlog, in 1949	Wim Jansen	19
Huize De Wientjesvoort	A.C.J. Viersen	26
Stoppertjes/opvullingen uit "Kotte riemkes" en "Een ander Riempken" van Erik Knoef		
Foto's uit archief Oud Vorden en D. van Hoffen (pag. 12)		

Frank van Setten

Beste leden van Oud Vorden,

Het is een hele eer voor mij om me als nieuwe voorzitter tot u te mogen richten. Op de eerste plaats ben ik er trots op voorzitter te zijn van deze mooie vereniging, die met meer dan 500 leden goed verankerd is in ons mooie dorp. Daarnaast ben ik een grote geschiedenisliehebber, waarvoor ik na mijn pensionering na bijna 50 jaar openbaar vervoer, gelukkig meer tijd heb. Als ik de enorme rijkdom aan boeken, tijdschriften, foto's en documenten aanschouw in ons "Old Vorden Huus" verheug ik me erop om me daar de komende jaren in te kunnen verdiepen. Inderdaad jaren, zo veel ligt er!

Geschiedenis is enorm belangrijk, je kunt ervan leren en vrijwel altijd vind je daarin de reden waarom mensen reageren zoals ze reageren en zaken zijn zoals ze zijn. Daarom is het zo mooi dat onze vereniging toegankelijk is en door onze maandelijkse bijeenkomsten met goede sprekers dat ook uitdraagt. We moeten er ook goed over na gaan denken hoe we de jeugd erbij gaan betrekken en daar is 2021 bij uitstek het jaar voor omdat het dan 900 jaar geleden is dat Vorden voor het eerst vermeld wordt. Dat is voor een vereniging als de

VAN DE VOORZITTER

onze een mooi thema om verder uit te werken. Daar komen we zeker op terug!

Helaas heeft de Coronacrisis in 2020 onze activiteiten negatief beïnvloed. Na een geslaagde Nieuwjaarsbijeenkomst en de lezing "Vordens Groen" lagen de bijeenkomsten vanaf maart volledig stil en kon alleen in beperkte kring binnen de vereniging doorgewerkt worden. Laten we vooral hopen dat het einde van de tunnel in zicht komt en we in 2021 de draad weer op kunnen gaan pakken. De berichten over vaccins zijn positief, maar we moeten waarschijnlijk nog wel een moeilijke winter door.

Ook dit jaar hebben we dankzij uw stemmen weer een mooie bijdrage van de Rabobank gekregen. Het bedrag van € 1.273,- is welkom en gaan we goed besteden.

Met mijn actieve medebestuurders gaan we de geschiedenis van Vorden in 2021 weer kleur geven met interessante lezingen en een zorgvuldig beheer van de aan onze vereniging toevertrouwde documenten en foto's. Ik wens u veel leesprezier met deze Vordense Kronyck en mede namens het hele bestuur goede Kerstdagen en een mooie maar stille jaarwisseling.

Rinus Ilbrink Bert Vrieler

Evenals ons vorige nummer dat als thema '75 jaar vrijheid' voerde, is deze Kronyck in een bijzondere tijd voorbereid en verschenen.

Nadat we in de redactie de inbreng en expertise van Hans van der Linden moesten missen, is er een zoektocht gestart naar een nieuwe collega/redactielid. Al vrij snel kwamen we uit bij ons lid Bert Vrieler, die - naast zijn werkzaamheden als medewebbeheerder van onze website - aanbood de redactie te helpen wanneer dat nodig mocht zijn. Uiteraard na enig overleg is Bert toegetreden tot de redactie, zodat we nu weer met z'n tweeën de artikelen kunnen checken, nalopen, soms wat aanpassen en proberen het geheel te voorzien van nuttige illustraties.

Mocht u hem niet kennen: op bijgaande foto is Bert vanaf nu een bekende voor iedere Oud-Vordenaar!

VAN DE REDACTIE

De redactie mag zich gelukkig prijzen dat er zich onder onze leden een aantal meederekende auteurs bevinden, die, naast dat zij interessante artikelen kunnen schrijven, ook veelal zorgen voor bijpassende illustraties, zoals foto's, getekende afbeeldingen, krantenknipsels, enzovoort. Wij kunnen tot ons genoegen regelmatig een beroep op hen doen.

Daardoor kunnen wij u dan ook in dit nummer weer een aantal artikelen aanbieden, die door hun verschillende vormen en inhoud hopelijk velen van ons zullen aanspreken.

Met de kerstdagen en de jaarwisseling voor de boeg kunt u in de beschikbare uren die -al dan niet noodgedwongen thuis- ter beschikking staan, uw kennis van onze plaatselijke historie op een wat hoger plan brengen!

Voor 2021 hebben we in gedachten om een "75+1 jaar vrijheid"-herdenkingsnummer uit te geven, doordat we beschikken over nog verschillende beschreven herinneringen aan de jaren 40-45. Hopelijk is het in het voorjaar van 2021 mogelijk dan alsnog ook de expositie '75 jaar vrijheid' in ons Old Vorden Huus te organiseren.

De redactie heeft nog steeds de wens om ook artikelen op te nemen die in het dialect van de Achterhoek zijn geschreven. Hoewel niet altijd makkelijk te lezen, is het toch een vorm van levend en actueel houden van het Nedersaksisch, één van de doelstellingen van onze vereniging. Dus mocht u ergens een stukje hebben liggen of u wilt zelf de schrijfpennen ter hand nemen: de redactie is zeer geïnteresseerd en neem gerust contact op met één van ons!

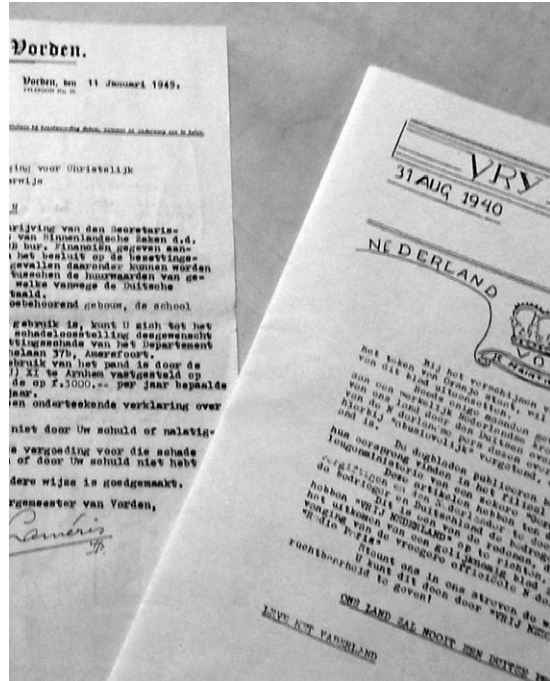
Veel leesgenoegen met dit nieuwe nummer van de VORDENSE KRONYCK en blijf gezond!

ARCHIEFCOMMISSIE

Ons team bestaat uit de dames Everdien Steeman en Henny Sueters en de heren Jan Olthaar, John Besselink en Rob van Overbeeke.

Ook in het jaarverslag van het archief komt het woord CORONA voor. Al onze leden behoren tot de risicogroep, is het niet door de leeftijd, dan is het door het uitoefenen van het beroep. Resultaat is dat er veel achterstand is in het registreren van de boeken en documenten. Want de aanvoer is wel doorgegaan. Zo hebben wij er ook dit jaar weer een schoolarchief bij. Ditmaal van het Kompaan College aan Het Hoge. Deze school wilde vooruitlopend op de verhuizing enige spullen van het Beekland kwijt. Verder is de Werf weer een trouwe leverancier geweest. Ook mogen we spreken van toenemende belangstelling voor het bezoek aan ons archief. We hebben er zelfs “vaste” klanten bij die bezig zijn met het verleden en ons archief regelmatig komen consulteren.

Ook via de app en e-mail komen aanvragen uit het land en soms daar ver buiten, bij ons binnen. Veelal kunnen we de aanvragers behulpzaam zijn en verder op weg helpen.

Ook voor de openstelling op de dinsdagmiddag (momenteel helaas niet mogelijk) is er belangstelling en worden dankbare berichten in het dagboek geschreven. In verband met de achterstand kunnen we dit jaar geen opgave doen van de aantallen boeken c.q. documenten die we gekregen hebben. Volgend jaar gaan we dat weer doen en nemen dan dit jaar ook mee.

BOERDERIJENCOMMISSIE

De Boerderijencommissie heeft een recordjaar achter de rug, met 212 nieuw beschreven boerderijen. Hiermee zijn de buurtschappen Mossel, Linde en Veldwijk afgerond, maar omdat de geschiedenis nooit af is, zullen er vast nog updates volgen.

Joke Bouwmeester-Tjoonk, sinds vorig jaar met (boerderijen)emeritaat, heeft - naast een aantal updates - nog 8 Hackfortse boerderijen toegevoegd aan het bestand, waarmee het Vordense deel van Hackfort compleet is. Verder heeft ze samen met Rinus Ilbrink van onze Fotocommissie tijdens de Open Monumentendagen bij kasteel Hackfort de stand van Oud Vorden bemand, om uitleg te geven over de door haar beschreven boerderijen. Over één daarvan, het erve Tjoonk aan de Baakseweg, heeft ze bovendien een boekje (" 't Tjoonk") uitgebracht, dat verkrijgbaar is bij de Bruna (zie ook blz. 13).

Ondanks gezondheidsproblemen is Ben Wullink er gelukkig weer in geslaagd om een aantal transcripties van oude handschriften te publiceren, waarin (voor ons werk zo belangrijke) informatie over Vordense boerderijen (zie www.vordensverleden.nl). Daarnaast heeft hij ook een boekje uitgebracht, getiteld "De Misdadige Armenjager van het Schoutambt van Zutphen 1772-1778", eveneens verkrijgbaar bij de Bruna. Vanwege de coronacrisis is het maken van nieuwe en het zoeken naar oude foto's uitgesteld. Als tussenoplossing worden de beschreven boerderijen tijdelijk voorzien van één illustratie, zoals over elkaar gelegde (recente) hoogte-

kaarten en oude kadasterkaarten. Deze zgn. overlays blijken een verrassend beeld op te leveren van de historische samenhang tussen landschap en landschapselementen, zoals de vestiging van boerderijen door de eeuwen heen.

Het aantal beschreven boerderijen bedraagt momenteel 505, waarmee het verwachte eindgetal van ca. 600 in zicht lijkt te zijn gekomen. Echter, gezien het grote aantal naamloze en ook reeds verdwenen boerderijen die niet vermeld staan in de basislijst van boerderijen, zoals opgesteld door wijlen Jaap van de Broek, valt te verwachten dat dit aantal ruimschoots overtroffen zal worden. De Boerderijencommissie ploegt dus gewoon voort.

*Gerda Rossel (voorzitter),
Joke Bouwmeester-Tjoonk (emeritus),
Ben Wullink (transcripties)*

Helderboom

GENEALOGIECOMMISSIE

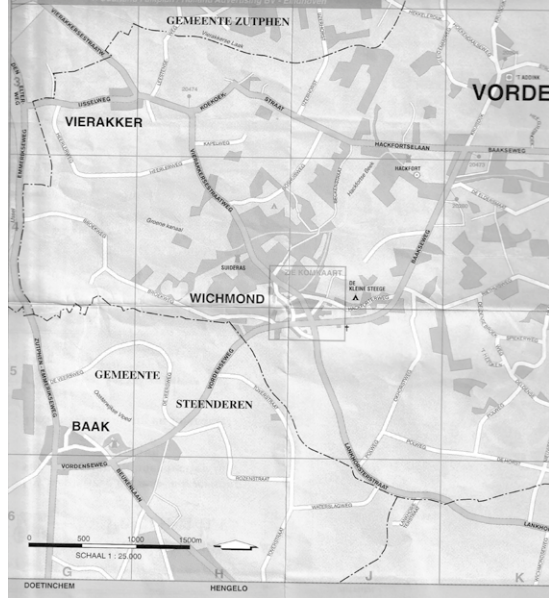
De Genealogiecommissie heeft 3 leden: Wim Jansen, Wim van Til en Wim Ruiterkamp (voorzitter).

In het afgelopen jaar is het genealogieproject van de gemeente Vorden voor 1989 na 8 jaar tot een afronding gekomen met de beschrijving van de bewoners van de buurtschap Delden (huisnummers met B) en het laatste gedeelte van de buurtschap Linde (huisnummers met E). Geheel in lijn met de covid-19 aanpak is de onderlinge communicatie dit jaar per e-mail en telefoon verlopen.

Daarmee zijn alle families in het dorp Vorden (huisnummers met A) en de buurtschappen Delden, Veldwijk (huisnummers met C), Mossel (huisnummers met D) en Linde in de periode tussen 1810 en 1920 beschreven. De commissie zal waar nodig nieuwe stambomen beschrijven en bestaande stambomen aanpassen en uitbreiden. Inmiddels is besloten om ook van de bewoners van Wichmond en Vierakker die bij de uitbreiding van 1 januari 1989 tot de gemeente Vorden zijn gaan behoren, de stambomen te gaan beschrijven.

Verder ontvangt de commissie, meestal per e-mail, vragen over genealogiekwesties en worden op verzoek stambomen gemaakt voor zover deze passen binnen de uitgangspunten van de Genealogiecommissie. Ook deze worden gepubliceerd op de website van Oud Vorden.

Helaas is er geen overzicht van de laatste bekende huisnummers (vm Warnsveld D en E) en het huidige adres aangevuld met de eventuele huisnaam.

Genealogiecomm - Grenzen Wichmond Vierakker 1990

De Genealogiecommissie doet een beroep op de lezers die kunnen bijdragen dit overzicht te maken om hun informatie per e-mail op te sturen naar genealogie@oudvorden.nl.

Door de wekelijkse openstelling van het Old Vorden Huus is er minstens eenmaal per maand ook een vertegenwoordiger van de Genealogiecommissie aanwezig om genealogieonderwerpen te behandelen (op moment van schrijven, eind oktober, moeten we hierover een voorbehoud maken i.v.m. de corona-richtlijnen).

Op 1 oktober waren er 851 stambomen gemaakt en daarmee 42.532 personen en 18.799 gezinnen beschreven.

GEVELSTENENCOMMISSIE

In het voorjaar van 2020 is naar aanleiding van een korte lezing door Wim Ruiterkamp over gevelstenen in het Old Vorden Huus de Gevelstenencommissie nieuw leven ingeblazen.

Deze commissie, eertijds bestaand uit Gerrit Emsbroek, wijlen Johan Norde, Jan van der Laan, Gerrie Rossel en Han Bruggert, had haar werkzaamheden in 2013 afgerond. Na verloop van tijd bleek de lijst met vermelde gevelstenen en huisnamen niet meer actueel of incompleet te zijn.

Han Bruggert heeft op zich genomen de bestaande lijst na te lopen, te wijzigen en aan te vullen waar nodig.

Op dit moment, oktober 2020, bestaat het bestand op de website van Oud Vorden uit 108 panden. Nog te beschrijven zijn 4 panden. In de afgelopen maanden is de vermelding van ca. 23 panden nieuw toegevoegd en is de beschrijving van 8 panden aangepast.

Nieuw beschreven zijn vooral de namen en gevelstenen van de schoolgebouwen en kerken in Vorden en een aantal panden op Het Hoge.

Ook komt het voor dat namen van gevels verdwijnen doordat bewoners verhuizen en de naam meenemen. Er is voor gekozen de gevelnaam op onze site te laten bestaan gezien de historische waarde.

Ruurloseweg

Soms is een verwijzing naar de boerderijen op onze website voldoende als een pand daar al uitgebreid is beschreven.

Verassend is dat onbekende gevelstenen soms opduiken achter een grote conifeer die werd gekapt, zoals op de Ruurloseweg no.11 (zie foto).

Hieruit blijkt de noodzaak het overzicht van gevelstenen en huisnamen actueel te houden; melding van gegevens door Oud Vordenleden (en anderen) is zeer wenselijk! Kan dan via e-mail naar gevelstenen@oudvorden.nl.

GROENCOMMISSIE

Nu onze vereniging over een prachtig Old Vorden Huus beschikt, hoort daar ook een mooi toonbare groene aankleding rondom bij.

Welnu, vorig jaar is onze Groencommissie opgericht en die bestaat uit de volgende enthousiaste Oud Vordenleden: Henk Loman, Maarten Bargeman, Marc van der Schot en Gerrit Lenselink. Aandacht voor het groen was beslist nodig, want er was om het netjes te zeggen 'enig achterstallig onderhoud'.

Allereerst zijn we begonnen met het sterk terugsnoeien van de taxusbomen die dreigden te bezwijken onder de zware takkenlast. Er werd rigoureuus de zaag in de takken en de toppen gezet zodat er op de stam weer nieuw jong hout kon uitlo-

pen. Ondanks de zeer droge zomer is het nieuwe leven alweer duidelijk zichtbaar (zie foto) en dat zal zich het volgende jaar nog sterker tonen!

Links naast het gebouw hebben we de vuurdoorns flink teruggenomen en voorzien van steunmateriaal tegen de muur. Dode beplanting die daar ook stond is verwijderd en vervangen.

Aan de achterzijde is het rommelige groen opgeschoond en hebben we een begin gemaakt met nieuwe beplanting.

Onlangs hebben we in overleg met buurman Dennis Jansen een grote scheefstaande esdoorn gezaagd, die op het terrein van de familie Jansen stond. Ook zijn er wat overhangende takken van andere bomen weggehaald. Deze zouden op termijn schade aan het dak kunnen aanrichten. Dik en dun hout is verantwoord afgevoerd.

Om de exacte scheiding, door het kadaster ingemeten, aan te geven, hebben we een scheidingsdraad gespannen waarvoor ook nog enig snoeiwerk verricht moest worden, waarna ook nog een stuk oude afrastering weggehaald is. Voor het komende jaar staan naast het reguliere onderhoud ook nog enkele bijzondere klussen op het programma. Daarover zullen wij u volgend jaar informeren.

Alles overziende hebben we een goed begin gemaakt om het geheel zodanig aan te leggen/aan te passen dat het een lust voor het oog zal worden in de toekomst. U komt maar eens kijken!

FOTOCOMMISSIE

De Fotocommissie bestaat uit 5 leden: Jan Berentsen, Gerrit Eskes, Rinus Ilbrink (vz), Gozien Lotterman en Han Radstake. Henk Wiekart heeft afscheid genomen; Han Radstake is de opvolger! Wim Jansen houdt zich bezig met de ansichtkaarten (inmiddels 2310 verschillende!). Enkele anderen bieden bij gelegenheid hulp.

In 2020 waren we bezig met:

- Het digitaliseren van het archief van Foto Dolphijn;
- Aanvulling en rubricering van foto's van school Het Hoge;
- Vergaren van informatie over oude foto's;
- 1 keer per maand komt er een foto zonder gegevens in het weekblad Contact. De respons daarop is verschillend, maar zeker bevredigend.
- Aan de nieuwe fototegelroute door Vorden, verzorgd o.a. door Vorde naar Harry Jansen, hebben we een aantal foto's ter beschikking gesteld.
- Heel veel tijd is besteed aan het selecteren van foto's en teksten voor het historisch verzamelalbum "Vriendelijk Vorden", dat op verzoek van AH Grotenhuys is samengesteld. Het resulteerde in een ongekend succes, "heel Vorden" was druk met verzamelen en ruilen. De geplande ruilmiddagen konden helaas niet doorgaan i.v.m. de coronarichtlijnen. Maar met hulp van verschillende Oud Vordenleden konden we alle aanvragers voorzien van ontbrekende plaatjes, zelfs nog in november! Heel mooi was ook dat

we hierdoor er zo'n 25 nieuwe leden (waaronder de 500er!) bijkregen!

- We hebben meegewerkt aan het project "Ons Dorp" dat door TV Gelderland werd uitgezonden. Onze Oud Vorden-leden Wim Polman en wijlen Johan Norde spraken hierbij de toelichtende commentaren.
- Al deze activiteiten hebben ruim de pers gehaald en interesse voor onze vereniging gekweekt.
- Tijdens de najaarsvesite op 9 januari hebben we een presentatie gehouden over het noordelijk deel van de gemeente: Veldwijk, Wilden-

Expositiemateriaal

borch, Mossel. De quiz na de pauze was wederom een succes!

- Helaas waren er verder nauwelijks mogelijkheden: de expositie '75 jaar vrijheid' waarvoor we 75 foto's geselecteerd hadden en op groot formaat geprint met toelichting, hebben we moeten laten liggen (zie foto).
- Wat wèl doorging (als enige gemeente in de Achterhoek, zij het met beperkingen) was de Open Monumentendag waaraan Oud Vorden een bijdrage leverde. Op kasteel Hackfort hebben we een kleine stand bemand waar grote foto's

van 7 boerderijen op het landgoed Hackfort waren afgebeeld met toelichtende teksten. Verdere uitleg verzorgde Joke Tjoonk (boerderijencommissie) op voortreffelijke wijze!

- Er komen regelmatig interessante foto's tevoorschijn, die aan de site worden toegevoegd. De Fotocommissie houdt zich voortdurend aanbevolen voor interessante foto's om op de site te plaatsen. Eind 2020 omvat het beeldarchief meer dan 9000 afbeeldingen: foto's, dia's, Ansichtkaarten en andere.

ALGEMENE COMMISSIEACTIVITEITEN SEIZOEN 2019-2020

Middagpraötjes

Om leden vertrouwd te maken met de informatie op de website zijn er in het seizoen maandelijks zgn. "Middagpraötjes" gehouden. Na een algemene inleiding over verschillende aspecten van de website werden er achtereenvolgens door vertegenwoordigers van de Archiefcommissie, de Boerderijencommissie, de Fotocommissie, de Genealogiecommissie en de (slapende) Gevelstenencommissie voor gemiddeld 15 belangstellenden specifieke aspecten van het commissiewerk besproken. Inmiddels is het werk van de Gevelstenencommissie hervat.

Quiz

Omdat gedurende de coronacrisis alle

Oud Vorden activiteiten stil kwamen te liggen is er een digitale quiz georganiseerd voor alle leden, waarbij elke 2 weken een 10-tal vragen beantwoord kon worden waarvan de antwoorden (soms lastig!) op de website te vinden waren.

De vragen waren afkomstig vanuit de verschillende commissies. In totaal is de quiz 7 keer gehouden. Een twaalfstal leden hebben hier enthousiast aan deelgenomen.

Website www.oudvorden.nl

Voor de toegankelijkheid van de website worden er per commissie maandelijkse overzichten gepubliceerd van de uitbreidingen en wijzigingen die er hebben plaatsgevonden.

LEZINGENCOMMISSIE

In februari was de lezing 'Oud Vordens groen' de voorlopig laatste ledenavond van onze vereniging. De avond was als altijd goed bezocht: ruim 140 bezoekers hoorden spreker Dick van Hoffen, als bioloog werkzaam bij de provincie Gelderland, vertellen over het Vordens landschap door de eeuwen heen en over het belang van biodiversiteit.

Dorpsgenoot Van Hoffen liet veel onderwerpen de revue passeren, waaronder oude plattegronden die je zelf kunt zoeken op www.topotijdreis.nl en enkele monumentale bomen in Vorden: de zomereiken van ongeveer 1825 bij het station en van circa 1850 aan de Zutphenseweg en de walnotenboom van circa 1915 aan de Strodijk. Een verslag van deze en andere lezingen kunt u vinden op de facebookpagina van Oud Vorden.

Met de komst van Corona moest in maart de presentatie over oude schoolwandplaten worden afgelast en was het per direct

Zomereik station Vorden ca 1825

gedaan met het lezingenseizoen 20/21. Jammer, want het is bij uitstek dé manier om elkaar te ontmoeten, en zo hebben we met zijn allen helaas al drie gezellige en interessante avonden moeten missen.

Geen nood, achter de schermen werkt de Lezingencommissie (Jan Berentsen en Boukje Tijhuis) door aan mooie onderwerpen over Vorden. We hebben er genoeg op de plank liggen, want ons dorp heeft een boeiende geschiedenis. Zodra er weer groen licht is, plannen we de avonden in bij De Herberg en hotel Bakker. We kijken er naar uit!

Hebt u zelf een onderwerp voor een mogelijke lezing waar u wel eens meer over zou willen weten, meldt dit dan gerust via 0575-553370 of info@oudvorden.nl.

Ook komen we graag in contact met mensen die eventueel lid willen worden van onze commissie.

Walnoot Strodijk ca 1915

Wim Ruiterkamp

't Tjoonk

Een bewoners- en bouwgeschiedenis van de oudste boerderij op het landgoed Hackfort

door Joke Bouwmeester-Tjoonk.

Rijdend vanuit Vorden op de Baakseweg zie je na Kasteel Hackfort de verwijzing naar het Rustpunt de Rietberg dat ligt op het erf van de boerderij Tjoonk, vaak aangeduid als "Rietman in de weie".

Joke Tjoonk, de schrijfster van het 40 bladzijden tellende boekje, ontleent haar familienaam aan deze boerderij. Ze heeft een diepgaand onderzoek ingesteld naar de geschiedenis ervan, zowel wie er gewoond hebben als hoe de boerderij er door de eeuwen heen uitgezien heeft. Hiervoor heeft ze de kennis gezocht van Wim Jansen, projectleider Stichting IJsselhoeven. Wim heeft vastgesteld dat er op de ankergebinten merktekens staan uit het begin van de 16e eeuw. De oudste vermelding is echter al van 1359, aangeduid als 't Iodinck.

Bij de akte van 1359 is Willem van Vorden de eigenaar, in 1367 wordt het eigendom overgedragen aan Gerrit van Hackfort. Herman Tyoding is de oudst bekende bewoner, genoemd in een oorkonde uit 1429.

Vele generaties hebben op de boerderij gewoond. Tot aan de Wet op de Naamsaanneming in 1812 werden deze met hun patroniem (vadersnaam) aangeduid, vaak met de toevoeging van de boerderijnaam met de verschillende

BOEKBESPREKING

schrijfwijzen zoals 't Jonk, Tjoinck. Gerrit op Joieinck (ovl. 1638) is de stamvader van de uitgebreide familie Tjoonk.

De naam Tjoonk blijft tot het overlijden van Jan Barteld Tjoonk in 1863 met de boerderij verbonden. Zijn weduwe hertrouwt met Gerrit Jan Groot Obbink, de nieuwe pachter op 't Tjoonk. Hierna zijn er nog een aantal naamwisselingen totdat Hendrik Rietman in 1892 de boer op 't Tjoonk wordt en inmiddels heeft de vierde generatie Rietman het roer op 't Tjoonk overgenomen.

Joke Tjoonk heeft de geschiedenis in een uiterst lezenswaardig boekje samengevat dat door de vormgeving uitstekend leesbaar is, toegelicht met vele voetnoten. Een aanrader voor iedereen die in de lokale geschiedenis geïnteresseerd is.

Het boekje is voor € 5,00 te koop bij: -

- Bruna Boekhandel
- Rustpunt de Rietberg
- Keuken van Hackfort

Wim Ruiterkamp

GERHARD HERMANUS GROOT ENZERINK

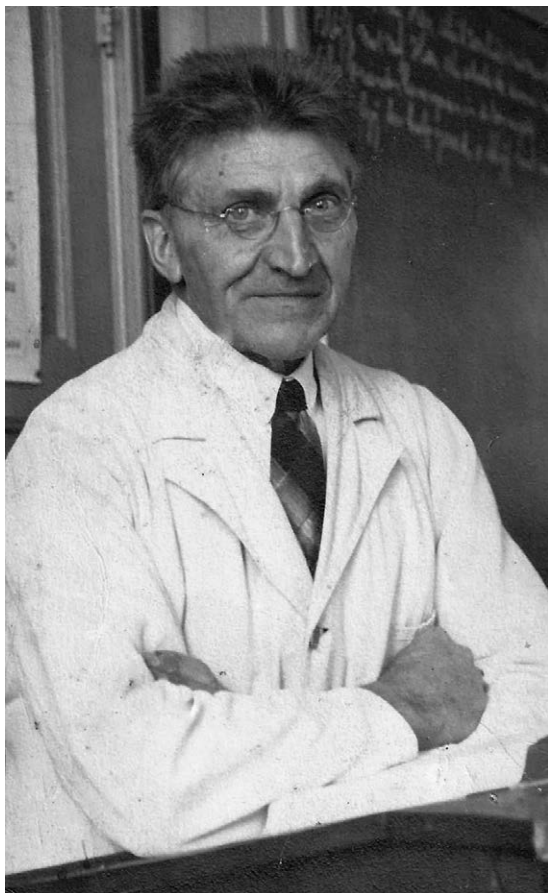
onderwijzer, dichter, musicus * 27-1-1884 - † 26-1-1962

Inleiding

Bij het beoordelen van tweedehands boeken in de Ideële Kringloopwinkel De Werf trof ik een gedichtenbundel "Zwerfstenen" aan van G.H. Groot Enzerink met een voorwoord van *"den bekenden strijder voor het recht, de vrijheid en den bloei van de school met den Bijbel op Neerland's erf: Ds. J. Barbas, Voorzitter van den Schoolraad."* Dat trok direct mijn aandacht, uiteraard met het archief van Oud Vorden als bestemming in het achterhoofd. De gedichtenbundel bevat 100 gedichten die in het algemeen als protestants-christelijk omschreven kunnen worden en is in 1940 uitgegeven.

Gert Groot Enzerink werd geboren op de boerderij 't Boerle, Deldensebroekweg 21 op 27 januari 1884¹ en werd opgeleid tot onderwijzer bij het Christelijk onderwijs. Achtereenvolgens oefent hij zijn onderwijzerstaak uit in Verwolde, Vlaardingen, waar hij zijn latere echtgenote Katharina Torn leert kennen en waar zij trouwden, en Doesburg. In 1931 wordt hij hoofd van de Christelijke Braakschool in Geesteren/Gelselaar en in 1934 hoofd van de Christelijke lagere school in Julianadorp (Koegras) waar het echtpaar de oorlogstijd in alle heftigheid meemaakt en de kinderen in de Achterhoek en de Betuwe in veiligheid worden gebracht. Gert overlijdt op 26 juni 1962 in Den Helder.

Gert hield van muziek en speelde viool. Naast de gedichten die vrijwel allemaal

Gert Groot Enzerink nov 1948

ook gezongen konden worden schreef hij ook liederen voor (gemengde) koren. De naam van de gedichtenbundel "Zwerfstenen" verwijst naar een toezegging bij

¹ De genealogische gegevens zijn overgenomen van www.grootenzerink.nl met dank aan Wilma Groot Enzerink

het afscheid van de Braakschool van de burgemeester van Borculo waar Geesteren toe behoort dat als herinnering op het schoolplein 2 zwerfstenen geplaatst zullen worden die in de omgeving gevonden waren.

Uit zijn Naschrift neem ik een klein gedeelte ter illustratie over.

En nu dit bundeltje juist verschijnt in het eeuwjaar van Starings sterven, Staring, den grootsten Dichter op Gelderschen bodem, den ook in anderen zin beroemden Wildenborchbewoner, dus ook Vordenaar, wil ik hem in dit „Naschrift” huldigen en onder uw aandacht brengen. Dat ik hem niet koos als Leermeester in de „Verskunst”, zal ieder, die beide leest, terstond erkennen.

Trouwens, een anderen Leermeester heb ik evenmin gekozen; er heeft zich ook nimmer iemand als zoodanig aangemeld; uitgenomen enkele „opnamen” in een of ander blad, bleef de copie in portefeuille, tot het grootste deel thans een bestemming vond. Behalve dan ten dienste van het Christelijk lied, waarover aanstonds. Vorden „leverde” in ruim anderhalve eeuw achtereenvolgens Staring, Schipper³, de Jong en Krebbers. 't Is mijn bedoeling als Nr. 5 deze volkomen heterogene rij voort te zetten, en wel als (voor zoover mij bekend) de eenige oorspronkelijke Vordenaar. Aan Schipper, van wien overigens weinig Vordensch werk schijnt verschenen te zijn, ontleende ik titel en enkele gedachten voor Nr. 97. In aansluiting met een en ander veroorloofde ik mij deze Vordensche afkomst enkele malen te bewijzen ook in het ook in het mij steeds welkom Dialect.

We zien dat hij zich duidelijk tot de Vordense dichters rekende.

Zwerfstenen

De honderd verzen geven een helder beeld van de dichtstijl van Groot Enzerink. Paginalange gedichten in een voor ons gezwollen taal. Het valt daarom buiten de opzet van dit artikel om, met één uitzondering, gedichten over te nemen. Deze uitzondering betreft het openingsgedicht “Mijn Ouderhuis”, d.w.z. de boerderij Boerle aan de Deldensebroekweg (voor een gedetailleerd overzicht van de geschiedenis van deze boerderij wordt verwezen naar de Oud Vorden website <http://www.oudvorden.nl/boerderijen/straatnaam-boerderijnaam/deldensebroekweg/deldensebroekweg-21-detail>).

Mijn Ouderhuis.

*In dit gebouw geboren en getogen,
Mijn jeugd en jonglingswoning welbekend,
is d' aanblik nog mijn aandacht niet ontwend,
al kan 't niet meer op deze beeltnis bogen.*

*Dit front ontstond voor honderd twintig jaren
min acht. Een brand verteerde 't eerste in schat;
't was arm in 't land vol angst voor Cholera
en onrust, zelfs de Koning moest 't ervaren.*

*De pomp op eeuwenoude wel gaf 't water,
veel dorst bij 't werk gewenschte lafenis;
de deur, die thans naar links vermeteld is,
hoe welkom was z'in mijn verleên en later.*

*Veel sier viel hier ten offer aan iets anders
zoo viel de noteboom, door 't Rijk geroofd;
Schoon d'eigenaar den oogst zich had beloofd
hij gaf zijn deel als andre vaderlanders.*

Vaak mocht ik voor de vrucht zijn top bestijgen,

² A.C.W. Staring 1767-1840

³ Lieuwe Schipper 1808-1870

⁴ Afgebrand in 1825, herbouwd 1828

(gegevens Wilma Groot Enzerink)

alsmede 't kriekenboompje en 't scееve wrak,
dat van mijn wicht en 't wicht der jaren brak
zoo moest deze ouderdom ten doode zijgen.

't Geboomte ontplooit de hoop van drie geslachten,
twee reisden af...; ook rest de laatste boom;
zijn planter plaatst dit monument met schroom;
't geloof alleen zal hier 't verdriet verzachten!

'k Staar weer, mijn lust aan dat verleden lavend,
(zoo'j völle in 't vot en 't nou en 't veurten doot)
van d'öldre veurschildvòs in 't aovendrood:
nu peins ik aarzlend op mijn levensavond!

Het raampje links ving 't licht van 't sombre Noor-
den;

daarachter was 't een karig kazemat;
zoo was 't met al wat mijn geslacht bezat,
toch hùjgt er heimwee door mijn schuchtre woor-
den....

Maar 't was er voor mijn studiedoel voldoende.

De ruimte in 't midden achter 't groote raam
riep telkens weer het zevental te saam.

En rechts? 't Gebied van haar, die karnde en boende.

En dan de deel, de hokken en de „hilde“:
gereedschap, rommel, boekweit, rogge en hooi,
veel soorten vee, waar mee 'k 't geheel voltooi,
waar ik mijn piëteit voor toonen wilde.

Er in, er op, rondom en in d' omgeving,
waartoe...? Mijn stappen zijn er uitgewischt,
maar 'k heb aan 't ouderhuis mijn hart verfrischt
ach...., weer ontwaar ik die bedeesde beving!

Mijn kroost derft eens die jeugdherinneringen:
wat weten die van eigen huis en erf,
ze volgen, waar ik op den doortocht zwerf,
zelfs 't voorgeslacht ontviel hun stamelingen!

Mocht eens 't gemis daarvan te voorschijn komen,
dan bied ik hier in beeld en schrift mijn deel
waarvan ik 't sober saldo niet verheel,

maar 't is uit 's harten lust en last genomen.

Toch is d'r nog in 't inschrin aoverensie
van 't öldre út 't ölderhús mìn dialekt;
maor nou 't geen mensehe in mìn kontreine sprekt
verstoppe ik 't veur de stadsche konkerensie.

Jao kinder, ijluu könt et wel neet praoten,
maor 's zòmmers, zegt ze, zö'j d'r soms lozeern,
dà 's mooi, um 't op de deale es te probeern
van 't mìnde zà'k wat moksel achterlaoten.

A'k veur dit betjen mìn een hetjen schame:
nou jao, van alles een bewiskan is 't;
'k heb mangs ok hier en daor al wat vermist,
maor kom: 't veurmaamste is 't arven van de name

Toch bleef de streek nog van een rol gewagen
vervuld in Vaders uitgebreid gebied,
waarvan ik vaak de heugenis geniet:
onthuld geheim van weelde en welbehagen.

En meest als 't glanspunt van 't voorspoedig streven
oprijst uit neevlen der gedachtenis
hoe 't heden dan van trant veranderd is,
al is de stam er nog in stand gebleven.

Hoe teisterden ook daar d'onwijze tijden
de kracht van 's lands behoefte en levensgroep,
en roofden zelfs den roem van 't oud beroep:
doorzichtig dubbelvers voor ingewijden!

Now hale ik diepe út 't hatte een hoop gedachten
Veur „onze volk“: en 't volk daar: goeien dag!
't Is lange 'leen, dà'k völle ow sprokke of zag,
benament met dat ölderwetsche slachten!

Dit geldt den schilder ok, en iedereen,
met alles wat bi'j 't wark en 't wuntjen heurt,
maor dat, wat daor in dattig jaor gebeurd
is, völt mìn tid en 't prentjen mis, nao 'k meene.

Dit was opnieuw een greep in 't oude Geldersch,
waaruit ik nog eens weer iets halen zal:

*ook Vorden voert zijn eigen klankenval,
men spreekt er 't Saksisch anders uit, dan elders.*

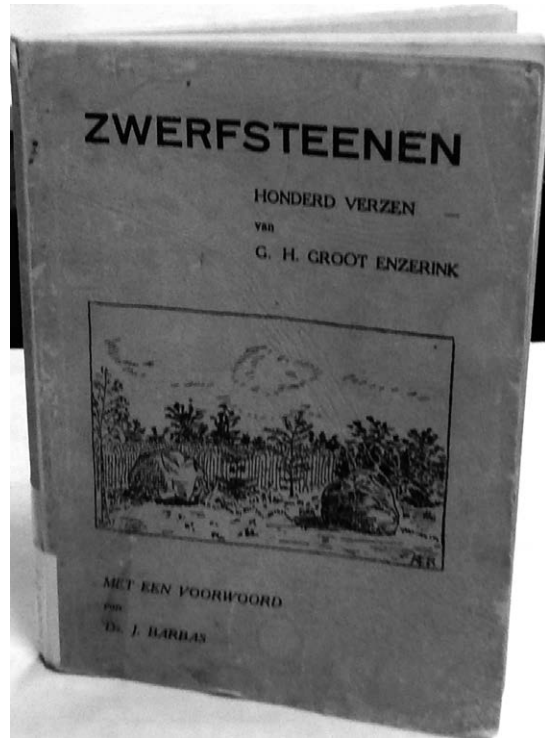
*Een plicht is nu mijn lust en lied geworden,
in dichtmaat zal ik 't dorpje als landjuweel
nog huldigen, maar 't huis blijft stamkasteel,
en 't middelpunt, wanneer ik denk aan Vorden!*

In dit gedicht is duidelijk het verlangen naar het verleden verwoord, inclusief het gebruik van het "oude Geldersch," het Vordense dialect, of zoals hij het uitdrukt "klankenval".

Bladerend door de bundel vinden we een drietal gedichten die geschreven zijn resp. bij het 40-, 50- en 60-jarig jubileum van de School met den Bijbel op Het Hoge, gevolgd door een Lofdicht op Vorden en een zeer omvangrijk gedicht van 6 ½ pagina in het Vordens dialect "Vòddensche òlde spraokepraot".

Omdat "Zwerfsteenen" de enige gedichtenbundel van Groot Enzerink is, wil ik afsluiten met de inhoudsopgave. Geïnteresseerden kunnen kennismaken van zijn gedichten met een bezoek aan het Oud Vorden Archief in het Old Vorden Huus tijdens de wekelijkse openstelling.

- 1 Mijn ouderhuis.
- 2 Zwerfsteenen.
- 3 Levensroeping.
- 4 Meester en minister.
- 5 . . . en verhindert ze niet!
- 6 Om te doen gedenken.
- 7 Vorden.
- 8 Vòddensche òlde spraokepraot.
- 9 Kent gij het land?
- 10 Levensrest.
- 11 Nachtfragment
- 12 Verbazing en vertrouwen.

- 13 Kerstkoor.
- 14 Kerstboodschap.
- 15 Stille nacht.
- 16 Heilige nacht.
- 17 Kerstlof.
- 18 Bij het Kindeke.
- 19 Kerstklokken.
- 20 Jaarwisseling.
- 21 Jezus en Petrus.
- 22 Jezus of Bar-abbas.
- 23 Golgotha.
- 24 Het is volbracht.
- 25 De vrouwen.
- 26 Paaschlied.
- 27 Opstanding.
- 28 Paschen.
- 29 De Goede Herder.
- 30 Hemelvaart.
- 31 Pinksteren.

32*) Eén in Christus.
 33*) Geloofsverlangen.
 34*) Blijf bij ons, Heer!
 35 Reispsalm.
 36 Nog niet verlost....
 37 Uitkomst.
 38 Herleving.
 39 Gevaar.
 40 Langs ruwe wegen.
 41 Bede.
 42 Berusting.
 43 Gebed.
 44 Heilig.
 45 Lof der gesteenten.
 46 Het sneeuwkllokje.
 47 Alle dingen nieuw....
 48 Lente is daar!
 49 Lentes intocht.
 50 Voorjaarshymne.
 51 Lentefeest.
 52 Lentezang.
 53 Ontwaking.
 54 Meische morgenstond.
 55 Meiklanken.
 56*) Als die winter is verganghen....
 57 Naar buiten!
 58 Vogelfilm.
 59 De koekoek.
 60*) Twee hazen.
 61 Morgenstond.
 62 Morgenrood.
 63 Zondagmorgen.
 64 Zonnezang.
 65 Zon!
 66 Zonneschijn.
 67 Zomerdroogte.
 68 Zomerregen.
 69*) Zomerdroom.
 70*) Zandmenneken.
 71 Avondrust.
 72 Avondstilte.
 73*) Hemelspiegeling.
 74 Stervende zomerdag.
 75 Zomernacht.

76 Nacht.
 77 Hemelpracht.
 78 Lof der schepping.
 79 Korenjeugd.
 80 Korenbloei.
 81 Korenoogst.
 82 Oogstfeest.
 83 Danklied.
 84 Oogstgedachten.
 85 Landbouwlof.
 86 Najaarspracht.
 87 Laatste roze.
 88*) Chrysanten.
 89 Overgangen.
 90 Winter.
 91 Winterweelde en wee.
 92 Hoe lang nog?
 93 Rondedans.
 94 Levensglans.
 95*) Elders rust.
 96 Bemoediging.
 97 Levensrust.
 98 Onbewogen.
 99 Mozes op Nebo.
 100 Zalig zijn de dooden.

De nummers gemerkt *) zijn min of meer
"vrij gevolgd".

Inhalen

Ze wollen 't tentamen inhaal'n,
 mar 't was veur de studenten
 bes wel rot.
 Deur de dichte mist
 was d'r een inhaalverbod.

Wim Jansen

De huidige Coronacrisis is een onderwerp waaraan bijna alle gebeurtenissen, zowel de positieve als de negatieve, maar natuurlijk vooral de negatieve, worden opgehangen. We mogen niet dit en we mogen niet dat. Kortom het leven is er niet gemakkelijker op geworden. Vooral de mensen in de risicogroepen, en dat zijn er zeer velen, hebben het zwaar te verduren en aan hen is bijna alles verboden, om maar helemaal te zwijgen over mensen in instellingen, tehuizen en dergelijke, die het al tijdenlang moeten stellen zonder of sporadisch bezoek van hun kinderen en verdere geliefden.

Voor ons zelf, ook beiden in de risicogroep, is het gelukkig wat eenvoudiger aangezien wij in dezelfde plaats wonen als onze kinderen en kleinkinderen. Die hebben ons domweg verboden om nog maar een voet in welke winkel dan ook te zetten met de mededeling dat zij ons wel van de benodigde natjes en droogjes zullen voorzien. Geweldig natuurlijk en zo lopen wij weinig risico.

Gelukkig is tevens dat wij ons bijna nooit vervelen aangezien wij vele hobby's en interesses hebben, dus er is altijd wel wat te doen.

Zo had ik mij voorgenomen om mijn 'rommelhok', zo noem ik het kamertje, waar alles opgeslagen wordt dat de moeite waard is om nog eens een keer bekeken te worden, eens grondig

EEN SCHOOLREISJE na de oorlog, in 1949

door te spitten en zo nodig het een en ander door de papierversnipperaars te jagen.

Dicht opeen voor de foto

Honderden foto's vond ik in dozen en albums en ik besloot om de belangrijkste daarvan te digitaliseren, dat is een duur woord voor het scannen en bewaren op je computer. "Ik heb mijn totale fotobestand gedigitaliseerd", klinkt goed toch?

Nou moet ik zeggen dat het bij nader inzien toch wel een hele klus is geworden, maar zij die mij een beetje kennen, weten dat ik mij daardoor er zeker niet van laat weerhouden om dapper door te gaan.

Tussen al dat moois uit soms lang vervlogen tijden trof ik ook een schetsboek aan. Aan de kleur te zien was hij al wel enkele decennia oud want je kon al niet goed meer zien wat de oorspronkelijke tint was. Ook had ik op voorhand al geen hoge verwachting van de inhoud, want ik kon vroeger een hoop, maar schetsen.....

Toch kon ik niet nalaten om er eens in te kijken en bijna viel ik van verbazing van mijn stoel. Geen schetsen maar een soort verhaal stond erin met de titel:

“Onze vierdaagse fietstocht op 30 en 31 mei en 1 en 2 juni 1949”.

Het betrof een schoolreisje van de O.L. Dorpsschool langs enkele jeugherbergen in Gelderland met de hoogste klassen vanaf klas 5, onder leiding van onze respectievelijke meesters Boerrigter en Vedderts, aangevuld met nog enkele leden van de oudercommissie.

Het duurde even, maar heel langzaam kwamen er vage herinneringen en beelden boven drijven van dit gebeuren dat zich maar liefst 71 jaar geleden had voltrokken.

Ik begon te lezen in het verhaal dat meer een routebeschrijving bleek te zijn van de plaatsen waarlangs we fietsten. Ook waren enkele foto's geplaatst met kinderen, veelal in een uitbundige stemming. Dat moet me toen een waar feest geweest zijn en voor veel kinderen tevens de eerste keer dat ze zo ver van huis gingen.

Kasteel Roozendaal, de Bedriegertjes

Steeds meer herinneringen kwamen boven en ik realiseerde mij opeens dat deze reis niet mijn eerste, maar mijn tweede schoolreisje per fiets was dat we maakten door Gelders drevén. Een jaar daarvoor, in 1948 dus, toen ik in de vijfde klas bij meester Boerrigter zat, waren we ook al op de fiets door Gelderland getrokken, maar daar heb ik vermoedelijk niets van opgeschreven. Hoe meer ik erover nadacht, hoe meer er toch vage herinneringen boven kwamen over de jeugherbergen in Oldebroek, Emst-Epe en Gorrssel, waar we toen overnacht hebben. Vooral het verblijf in Oldebroek had kennelijk veel indruk op mij gemaakt, want ik zag weer de jeugherberg op een lichte verhoging staan met van daaruit een weids uitzicht over enorme zandduinen en kleine groepen vliegdennen, zo ver als je zien kon. Dit was iets dat ik nog nooit gezien had bij ons in Vorden, maar dat dus een onuitwisbare indruk had achtergelaten.

Al mijmerend ga je dan terug in de tijd, naar 1948. In mijn huidige optiek was toen de oorlog amper voorbij en leefden we nog in het bonnentijdperk. Dat je voor bijna alles dat er gekocht moest worden, nog bonnen moest inleveren. Bonnen voor schoenen, bonnen voor fietsbanden, bonnen voor kleren, noem maar op! En toen gingen wij dus al met een vijftigtal kinderen, allemaal met een redelijk goede fiets, langs jeugherbergen trekken? Ik kan mij daar nu bijna geen voorstelling meer van maken, het klinkt ontzettend onlogisch, eigenlijk. Maar toch gebeurde het want wij waren er zelf bij. Later kreeg ik en-

kele foto's onder ogen van eenzelfde schoolreisje in 1947. Onvoorstelbaar toch, hoe durfde men dat aan?

Ik weet nog dat ik op een meisjes-fiets meereed, die eigenlijk al aan de kleine kant voor mij was. Daarom had ik het stuur van die fiets een halve slag gedraaid, met de handvaten naar voren. Dat stond natuurlijk behoorlijk stoer en het gaf ook wat ruimte aan mijn lange benen, want anders kwam ik met mijn knieën tegen het stuur. Gek, zulke dingen blijven je dan wel weer bij! Ook dat we een paar dagen voor vertrek op school moesten komen met onze fietsen die dan min of meer kritisch bekeken werden door meester Vedders. Die van mij kwam, ondanks fronsende wenkbrauwen, toch door de keuring, weet ik nog. Ja logisch, want die was een dag daarvoor nog even fanatiek nagekeken door de bekende fietsmaker Joep Lettink. Die had zijn houten werkplaats aan de Almenseweg, vlak achter het gelijknamige café.

Ze keken, denk ik, vooral naar de toestand van de banden en de werking van de rem, hoewel er ook kinderen fietsten op een 'doortrapper'. Maar als je dat eenmaal in de slag had kon je daar ook prima mee remmen!

In 1949 gingen we dus voor de tweede keer op pad en nu gingen we de andere kant op. Ik zal het reisverslag zo veel als mogelijk onveranderd overnemen.

30 mei 8 uur: Vertrek uit Vorden vanaf de school.

Dat is nu wel heel gemakkelijk opgeschreven, maar zo eenvoudig ging dat ook weer niet, lijkt mij. Er is een foto

waar het hele gezelschap op staat en ik tel dan toch al gauw ongeveer zestig personen.

Over Hengelo (Gld), Keijenborg, Hummelo en Keppel gingen wij naar Doesburg.

Vandaar over de schipbrug naar Dieren, waar we brood aten.

Eten en spelletjes in Dieren

Na een half uur gingen we weer verder, naar Ellecom en De Steeg, waar we rechtsaf sloegen naar de Posbank. We moesten aardig trappen om naar boven te komen, met al onze bagage achterop. Bij Koepel De Kaap hadden we onze grote rustpauze. Daarna gingen we verder de Posbank op naar boven en daar mochten we wat kopen.

Toen werden de remmen gecontroleerd want we gingen van de Zijpenberg af. De kinderen die geen goede remmen hadden moesten lopen. Onder aan de Zijpenberg gingen we naar kasteel Rosendael en naar De Bedriegertjes, waar de meesten van ons lekker nat werden.

Hier vandaan vertrokken we naar Arnhem en naar onze overnachtingsplek de jeugherberg Alteveer.

Jeugdherberg Alteveer in Arnhem

Intermezzo 1: Voor lezers van dit stukje, die nog nooit van het fenomeen jeugdherberg gehoord hebben, is het misschien wel handig om een klein beetje inzicht te geven in wat het is en hoe dat werkt.

Het begrip jeugdherberg bestond toen al wereldwijd. Alle jeugdherbergen in ons land vielen toen onder een overkoepelend orgaan dat **NJHC** heette, de afkorting van **Nederlands Jeugd Herberg Centrale**. Zelfs tegenwoordig bestaat dit fenomeen nog steeds, alleen de naam is gewijzigd in Stayokay en een jeugdherberg heet nu hostel.

Een slaapzaal in de jeugdherberg

Als je van plan was om alleen, of met een groep, door Nederland te gaan reizen en in zo'n jeugdherberg wilde overnachten dan moest je dat eerst

bij de jeugdherbergcentrale (NJHC) aanmelden: aantal personen, hoe lang, waar, enz. Na enkele dagen ontving je dan bericht of er plaats was en hoe veel dat kostte. Als dat bedrag dan bij de centrale binnen was, was de deal gesloten.

Zo'n jeugdherberg was een zeer eenvoudig gebeuren en werd vaak geleid door een echtpaar dat vader en moeder genoemd werd en dat bijna overal voor zorgde. Toch moest er door de gasten ook behoorlijk wat gedaan worden.

Voor vertrek eerst nog corvée

Als je 's middags aankwam dan meldde je wie je was en liet je het bewijs van betaling zien. Als de gegevens klopten, werd je gewezen waar je slaapplek was en ging je jouw bed opmaken en je verfrissen. Een matras, kussen en deken hoorden daar standaard bij, lakens en sloop moest je zelf meebrengen.

De begeleiders pauzeren

Er was een dames- en een heren-slaapzaal, natuurlijk met wasruimtes. Beneden was er een grote ontmoetingsruimte waar ook gezamenlijk gegeten werd. Vaak was er in de avond nog wat te doen, zoals een wandeling met een boswachter of een interessante lezing over de streek. En natuurlijk gesprekken met de andere gasten, vaak ook uit omliggende landen.

De gasten hielpen met eten en drinken op de tafels zetten, net als thuis, eigenlijk. Iedereen werd ingedeeld bij het corvée, afwassen, aardappels schillen, groenten schoonmaken, slaapzalen opruimen en dweilen, toiletten schoonmaken, noem maar op.

Na het eten op de foto

Zij die thuis geleerd hadden de handen uit de mouwen te steken, deden dat als vanzelfsprekend en de anderen gingen daar gewoon in mee, dat was heel snel geleerd. Als 's morgens alles klaar en gecontroleerd was, ging iedereen op pad.

Het was een erg sociaal gebeuren en er werden vele en langdurige contacten gelegd, waaraan bijna iedereen die het meemaakte met plezier terugdenkt.

Het was een behoorlijk sportief ge-

beuren voor groot en klein, jong en oud, ouders met kinderen, van alles kwam je daar tegen.

Nu verder met dag twee.

31 mei: 's Morgens om tien uur, na het corvée, vertrokken wij weer vanuit de jeugdherberg voor een fietstocht door het bekende natuurmonument 'De Hooge Veluwe'. Het motregende zo nu en dan, maar 's middags scheen de zon weer.

Met z'n allen op de foto

1 juni: 's Morgens om tien uur vertrokken we vanuit Alteveer over Elst naar Nijmegen en naar de jeugdherberg Overberg in Ubbergen. We aten daar brood en gingen 's middags de heuvels in met de tram en van daaraf lopend terug naar de jeugdherberg.

Jeugdherberg Overberg Nijmegen-Ubbergen

Daar moeten de fietsen, kinderen

2 juni: 's Morgens om tien uur vertrokken wij vanuit de jeugdherberg in Nijmegen op weg terug naar Vorden. Van Nijmegen ging het naar Millingen waar we met twee boten de Rijn overgezet werden naar Lobith.

Allemaal lachen, we zijn op tijd in Millingen

V.l.n.r. voorste rij: Gerben van der Woude, Herman Albers, Wim Jansen, Koos van Houten, Karel Massen.
 2^e rij: Jopie Korenblik, An Lettink, Lydia van Hoek.
 3^e rij: Wim Buunk, Bert Polman, Joop Lauckhart, Marjet van Bergen van der Grijp.
 4^e rij: Herman Zweverink, Meester Vedderts, Rommie Mastenbroek, Derk Wesselink, Gerrit Vruggink.

Twee boten brengen ons naar de overkant

Van Lobith gingen we naar Elten waar we even rustten. Daarna gingen we naar Hoog Elten van waaraf we in de verte de Duitse stad Emmerik konden zien liggen.

Intermezzo 2: Elten was toen eigenlijk een bijzonderheid om te bezoeken en niet alleen door de vergezichten vanaf Hoog Elten. De streek rondom Elten was van oorsprong Duits grondgebied geweest, maar na de oorlog als een soort herstelbetaling door Nederland geannexeerd. Duizenden Nederlandse toeristen gingen daar na de oorlog een kijkje nemen in dit nieuwe stukje Nederland en dat heeft de neringdoenden daar ter plaatse toen geen windeieren gelegd! In 1963 werd deze annexatie weer teruggedraaid.

Daarna door naar Doetinchem en vandaar over Zelhem naar Hengelo (Gld). We rustten daar even tot half zeven en gingen toen verder naar Vorden waar we door de muziekvereniging Concordia werden opgewacht en in een lange colonne teruggebracht werden naar het Marktplein.

Na een toespraak van de voorzitter van de Oudercommissie en een vreugdedans rondom de muziek en onze begeleiders gingen we allen voldaan naar huis.

Thuiskomst van de Vierdaagse.

Donderdagavond kwamen tegen zeven uur de leerlingen uit de hoogste klassen van de O.L. Dorpsschool van hun vierdaags uitstapje per rijwiel, in ons dorp terug.

Begunstigd door uitstekend weer hebben de kinderen onvergetelijke dagen doorgebracht in de omgeving van Arnhem, de Hoge Veluwe, Nijmegen en Elten. Aan de Hengelose weg werd de stoet opgewacht door Concordia en met muziek voorop ging het daarna naar het Marktpllein, waar vele ouders en belangstellenden aanwezig waren. De voorzitter van de oudercommissie, de heer J. Schuppers, sprak de jongelui toe en bracht hierna dank aan het onderwijzend personeel voor alle zorgen en moeite, die deze zich getroost heeft om dit mooie en leerzame uitstapje zo prettig mogelijk te doen verlopen, en bracht dank aan Concordia voor haar spontane medewerking bij de thuiskomst. Tot slot maakten de leerlingen een vreugdedans rondom de muziek, waarbij van moeheid nog weinig viel te bespeuren. Met een driewerf hoera voor het onderwijzend personeel eindigde deze vierdaagse.

Uit: Contact 4 juni 1949

Thuiskomst van de vierdaagse

Zoals u gelezen hebt was dit toch wel een uitermate kort verslag van vier dagen boordevol totale nieuwigheden voor al die tieners. Die kregen in een betrekkelijk korte periode tientallen voor hen volkomen nieuwe zaken te zien en te verwerken, ongelofelijk! Opvallend is ook de laatste dag van deze trip, waarop deze tieners maar liefst een fietstocht van meer dan vijftig kilometer voor de kiezen kregen. Ik vind dat nu, terugkijkend, eigenlijk een topprestatie!

En wat te denken van al die voorbereidingen die vooraf getroffen moesten worden om met zo'n groep enthousiastelingen vier dagen op pad te kunnen gaan.

De beste routes, met zo weinig mogelijk risico's, uitstippelen, de leukste en meest leerzame bezienswaardigheden uitzoeken en daarvoor de afspraken maken, met de jeugdherbergouders overleggen en bespreken over wat er wel of niet kan, veel te veel om op te noemen. En dat alles met de fiets, want geen van die onderwijzers was in die tijd in het bezit van een auto of motor en brommers en scooters bestonden toen nog niet.

Ik neem, nu nog, postuum, heel diep mijn hoed af voor zo veel liefde, geduld, enthousiasme en doorzettingsvermogen van de toenmalig leidinggevenden die dat presteerden! Het was, kort gezegd, GROTE KLASSE!

Tot slot wil ik mijn oud-klas- en reisgenoten van toen, Bep Bonke, An Scholten-Lettink en Bert Polman, bedanken met het mede verstrekken van de getoonde foto's.

De pottenbakkerije

Zo opens ging de boel failliet,

en ie snapt niet hoe dat noe kan.

Hé maak'n d'r nameluk net as altied

gewoon een pötje van.

Op 2 september 1847 overleed Reinier Engelbert baron van Dorth tot Medler, heer van 't Medler. Negen jaar eerder was hij al weduwnaar geworden door het overlijden van zijn echtgenote Maria Geertruida Juvetta barones van Hövell tot Westerflieer. Een nieuwe heer van 't Medler deed zijn intrede: de oudste zoon van dit echtpaar, Zeno Theodorus Johannes Hermannus baron van Dorth tot Medler. Hij was in 1833 getrouwd met Elisabeth Maria Cornelia Wilhelmina barones Hacfort tot ter Horst. Dit paar woonde op huize 't Meenink onder Hengelo (G), waar ze tussen 1834 en 1844 zes kinderen hadden gekregen. Dit gezin verhuisde naar 't Medler. Daar moest wel worden ingeschikt, want de oude baron Reinier had er niet alleen gewoond. Van zijn zes nog in leven zijnde kinderen waren er drie ongetrouwd en zij woonden nog op het ouderlijk huis, te weten

- Josephina Joanna Arnoldina Eleonora Charlotte Sophia, geboren in 1800;
- Judith Maria Ignatia Oliviera, geboren in 1807; en
- Theodoor Joseph Marten Hendrik, geboren 1808.

Zij moesten omzien naar nieuw onderdak. Naast beschikbare ruimte heeft daarbij ook een rol gespeeld dat er persoonlijke spanningen waren tussen Zeno enerzijds en zijn zusters en broer anderzijds.

Dat nieuwe onderdak vonden zij in huize Den Bult, gelegen iets ten westen van 't Medler, in de bocht van de Ruurloseweg bij de brug over de Vordense Beek. Dat huis was gebouwd door Maria Juliana Brass, die er tot haar dood in 1820 gewoond had. Erve en goed 'ten Bulte'

was oorspronkelijk een allodiaal goed. Het werd in 1693 door de toenmalige leenvrouw van De Wildenborch, Maria Magdalena van Limborch, douairière van Nassau, bij het leen De Wildenborch gevoegd, maar daarvan rond 1750 samen met een aantal andere goederen weer afgesplitst. In 1791 – het afgesplitste leen was toen al enige decennia in het bezit van het echtpaar Johan Hendrik Brass en Isabella Geertruyd Ravenschot, bouwheer en bouwvrouw van huize De Kieftskamp – werd het een zelfstandig leengoed. Daardoor werd het voor het genoemde echtpaar mogelijk om hun voornemen uit te voeren om het goed te schenken aan hun dochter Johanna Christina Brass en haar man Albertus Harmsen, wat nog in hetzelfde jaar gebeurde. Na het overlijden van Johanna Christina kwam het goed in 1802 aan haar eerdergenoemde zuster Maria Juliana Brass, sinds 1787 weduwe van de Almense predikant Nicolaas Gerhardus Spijker. Zij heeft eerst een aantal jaren gewoond in de landheerskamer van erve Den Bult en heeft vervolgens naast die boerderij een herenhuis laten bouwen,

Situatie voor 1849: detail van tekening aanleg straatweg 1826

huize Den Bult, om er zelf te gaan wonen. Na haar overlijden werd huize Den Bult door haar erfgenamen (en erfgenamen van haar erfgenamen) verhuurd. In 1848 werd het door hen verkocht aan de gezusters Josephina en Judith van Dorth tot Medler. Die verhuisden erheen op 1 mei 1849, samen met hun broer Theodoor en hun koetsier Gerhardus Johannes Engelbertus Eijkelkamp. Enkele dagen later werden er ook twee dienstmeiden ingeschreven als bewoners van Den Bult.

Het huis

Huize Den Bult was maar een tijdelijke oplossing van het huisvestingsprobleem. Zusters en broer hadden al ten tijde van de aankoop grootsere plannen. Spoedig nadat zij op Den Bult hun intrek genomen hadden, namen zij een architect in de arm om een passende behuizing te ontwerpen. De onmin met broer Zeno op Het Medler inspireerde hen om een huis te bouwen dat indrukwekkender moest worden dan het stamslot, om zo zijn afgunst op te wekken. Het moest zeven ramen ('traveeën') breed worden en twee trappenhuisen bevatten, waar Het Medler het met vijf, respectievelijk één moet stellen. Al een half jaar later kon de bouw worden aanbesteed. Uit een advertentie die werd geplaatst in de Oprechte Haarlemsche Courant van 17 november 1849 en in de Arnhemsche Courant van 20 november 1849 blijkt de identiteit van de architect. Dat was Gerrit Jan Osseweijer. Hij woonde aan de Laarstraat 25 te Zutphen en werd in die stad geboren op 6 maart 1783. Hij was sinds 1838 weduwnaar van Gerritjen Hobrink. Uit de advertentie blijkt dat

alleen de twee freules opdrachtgevers waren, niet hun broer Theodoor, hoewel hij ook op huize Den Bult woonde en in het nieuw te bouwen huis zou gaan wonen en daar ook daadwerkelijk tot zijn dood heeft gewoond. De freules hebben een gedeelte van hun erfdeel, dat zij hadden ontvangen na het overlijden van hun vader, aangewend voor de bouw van het huis. Een ander, waarschijnlijk groter deel van hun vermogen zou bestemd worden voor de bouw van de kerk op de Kranenburg en andere kerkelijke gebouwen. Theodoor financierde later de bouw van de rooms-katholieke kerk van Ruurlo. Met wat er nog over was, werd de kapel van Lochem gebouwd en werd de kerk op de Kranenburg nog verder verfraaid. De overlevering wil dat alles op moest, zodat Zeno niets van hen zou erven.

Openbare Aanbesteding.
Op Dingsdag den 4den December 1849, zal ten huize van den Logemthouder *WOLTERS*, te *Vorden*, in het openbaar worden aanbesteed:
Het BOUWEN van een nieuw WOONHUIS voor de Hoog Wel Geboren Freules van DORDT TOT MEDLER, bij Vorden.
Bestek en voorwaarden liggen ter lezing bij de Logemthouders *C. L. BECK*, te *Zutphen* en *WOLTERS*, te *Vorden*.
Informatiën zijn te bekomen bij den Architect *G. J. OSSEWEIJER*, te *Zutphen*.

Arnhemsche Courant 20 november 1849

Het te bouwen huis zou De Wien-tjesvoort gaan heten, naar de eraast gelegen boerderij van die naam. Verwarrend, dat 'lenen' van een naam, maar niet ongebruikelijk als een landhuis gebouwd werd naast een boerderij. Andere voorbeelden in Vorden zijn Het Enzerinck, 't Selsham en Kamphuisen. Wie de aannemer geweest is, is niet bekend. De eerste

steen werd gelegd in 1850. De oplevering moet in 1852 hebben plaatsgevonden. Architect Osseweijer heeft dat niet meer meegemaakt; hij overleed op 26 januari 1852.

Zo verrees een fors landhuis in neo-classicistische stijl, met een – afgezien van het terras aan de voorzijde en de trap aan de achterzijde – rechthoekig grondplan, met een oppervlakte van naar schatting zo'n 300 m². Het heeft vier bouwlagen: een souterrain onder het gehele huis, de hoofdverdieping ('bel-etage'), verdieping en zolderverdieping onder een schilddak. Het huidige adres is Ruurloseweg 83. De ingang bevindt zich aan de achterzijde. De voorzijde is zeven 'traveeën' breed en WZW georiënteerd, gericht naar de bocht in de Ruurloseweg; de achterzijde is verdeeld in zes traveeën. Het middengedeelte ('middenrisaliet') van de voorzijde wordt op de bel-etage gesteund door vier vierkante natuurstenen zuilen, waarvan de kapitelen met acanthusbladeren versierd zijn. Zes natuurstenen treden dalen af naar het tuinniveau. Drie stel openslaande deuren leiden naar de portico. Op de verdieping bevinden zich in het middenrisaliet drie stolpramen, met halfronde bovenlichten. Links en rechts daarvan telkens twee traveeën met achtruits schuiframen, die op de bel-etage met iets ronde bovenlichten. Op het niveau van de zolderverdieping is in het middenrisaliet een timpaan met de wijzerplaat van de gevelklok. De huidige eigenaar heeft op het schilddak een kleine klokkentoren met een luidklok laten aanbrengen.

Wanneer huize De Bult precies werd afgebroken was niet na te gaan, maar

het lijkt waarschijnlijk dat dit kort na het gereedkomen van het nieuwe landhuis gebeurde, want in het bevolkingsregister nam huize De Wientjesvoort het huisnummer over van huize De Bult. Heel concreet: 'Bult' werd doorgehaald en er werd 'Wientjesvoort' onder geschreven. De bewoners waren dezelfde.

In 1856 werd begonnen met de bouw van een nieuw koetshuis bij huize De Wientjesvoort. De architect daarvan was de toen nog jonge Pierre Cuypers, geboren in 1827. Hij zou later grote roem verwerven met onder meer de bouw van het Centraal Station en het Rijksmuseum in Amsterdam en de restauratie (in feite: herbouw) van kasteel De Haar in Haarzuilens, maar hij maakte ook de ontwerptekeningen van vele tientallen rooms-katholieke kerken, inclusief veel details van het interieur daarvan. De eerste van die kerken ten noorden van de grote rivieren was de kerk op de Kranenburg. Die ontwierp hij en liet hij uitvoeren in opdracht van en op kosten van Josephina van Dorth op De Wientjesvoort, deels gefinancierd uit een legaat van haar in 1853 overleden zuster Judith.

De overeenkomst tussen Josephina van Dorth en Pierre Cuypers was gedateerd 5 januari 1856. In die overeenkomst werd een honorarium voor de architect afgesproken, waaronder ook waren begrepen: *“de bereids verrichte werkzaamheden der wezigingen van teekeningen tot opbouw eener geheel nieuw Bouw- en Koetshuis onder den Huize Wientjesvoort voornoemd, benevens de verdere voor welgemelde Jonkvrouwe van Dorth te doene opdracht tot het vervaardigen van teekeningen*

en bestellingen ten aanzien der alnog aan en onder meergenoemde Huize Wientjesvoort naavolgende ontbrekende voorwerpen en wel: 1° Wegens het benodigde rasterwerk omgevend de stoep achter het huis voornoemd. 2° Wegens afsluiten van het terrein voor het front van bedoeld huis, het daartoe benodigd rasterwerk of hekkens”.

Uit deze clausule kunnen twee interessante conclusies worden getrokken. Ten eerste volgt eruit dat het koetshuis eerder werd ontworpen dan de kerk. Het lijkt erop dat de jonge Cuypers zich eerst heeft moeten bewijzen met het ontwerp voor het koetshuis van De Wientjesvoort, voordat hij de opdracht kreeg om de kerk te ontwerpen. Mogelijk heeft hij nog eerder op de Kranenburg een bewijs van zijn vakbekwaamheid afgeleverd: de grafzerk van de in 1848 overleden Jkvr. Maria Anna Robertina Alberdina Antonia Stoop-van Grotenhuis van Onstein wordt aan hem toegeschreven. Ten tweede blijkt dat Cuypers enige ‘ontbrekende voorwerpen’ heeft mogen ontwerpen voor het huis zelf, namelijk het hekwerk voor de ingangspartij aan de achterzijde van het huis en dat voor de afsluiting van het voorterrein. Of dit laatste hekwerk het thans bestaande is, is niet geheel zeker. In elk geval lijken

Monogram VM in het zuidelijke hek

de monogrammen van later datum te zijn: VM in het zuidelijke hek zal staan voor Von Mengden. Over de latere eigenaren/bewoners van die naam hierna meer.

De situatie na de bouw van huis en koetshuis is weergegeven op de onderstaande uitsnede uit de kadastrerkaart van 1880.

Kadasterkaart 1880

De opvolgende eigenaren

Toen Judith Maria Ignatia Oliviera barones van Dorth tot Medler op 8 april 1853 overleed, werd haar zuster de enige eigenaar van huize De Wientjesvoort. Zij en haar broer Theodoor bleven er wonen en na zijn overlijden in 1863 woonde zij er alleen met haar personeel.

**** Den 25sten November 1863 overleed op den huize WIJNTJESVOORT, onder Vorden, na een smartelijk lijden van ruim twee jaren, de Hoog Wel-Geb. Heer THEODORUS JOHANNES MARTINUS HENDRIKUS BARON VAN DORTH TOT MEDLER, in den ouderdom van ruim 55 jaren.**

Overlijdensadvertentie T.J.M.H. baron van Dorth tot Medler, Opregte Haarlemsche Courant 8 december 1863

Zelf overleed Josephina van Dorth op huize De Wientjesvoort op 26 april

1886, 85 jaar oud. In de tussenliggende jaren waren op de Kranenburg op haar kosten, behalve de nieuwe kerk, rond 1870 ook de pastorie en begin jaren 1880 de school en het meestershuis gebouwd, alle onder architectuur van Cuypers.

Overlijdensadvertentie J.J.A.E.C.S. barones van Dorth tot Medler, De Tijd 30 april 1886

Josephina barones van Dorth tot Medler, geschilderd door H. Levigne

Huize De Wientjesvoort werd geërfd door Josephina's nichtje en petekind Josepha Maria Alexandra barones van Dorth tot Medler, dochter van haar jongste broer Gijsbert Hendrik Willem Laurens en Maria Francisca Xaveria barones van Hugenpoth tot Aerd. Josepha was getrouwd met Otto Alexander Joseph baron van Hövell.

Huurders

Na het overlijden van Josephina van Dorth lijkt het huis een aantal jaren leeggestaan te hebben, afgezien van de aanwezigheid van een huisbewaarster, in de persoon van de dienstbode Johanna Henrica Hummelink. In de jaren 1889-1890 zou Jkvr. Jacoba Catharina van Suchtelen van de Haere op het huis gewoond hebben, maar zij was niet ingeschreven in het bevolkingsregister. In 1891 kwamen er in elk geval huurders: een jong echtpaar, Louis Gaspard Adrien graaf van Limburg Stirum en Jkvr. Maria Elisabeth Reinira van Suchtelen van de Haere, een oudere zuster van de zojuist genoemde Jacoba Catharina. Zij trouwden op 11 juni 1891 in Arnhem, respectievelijk 26 en 24 jaar oud. Van Limburg Stirum werd al per 1 mei 1891 ingeschreven als bewoner van huize De Wientjesvoort, zijn echtgenote pas in september van dat jaar. Mogelijk waren ze in de tussentijd op huwelijksreis geweest. Op huize De Wientjesvoort werden hun kinderen geboren: op 15 januari 1894 een tweeling jongens, van wie er helaas één dood geboren werd, en op 11 juni 1895, de dag dat het paar vier jaar getrouwd was, een dochter. Voor moeder Maria werd dit tweede

kraambed ook haar sterfbed. Ruim twee weken na de bevalling overleed zij. Vader Louis en zijn twee jonge kinderen bleven nog in het huis wonen tot de herfst van 1896. Toen verhuisden zij naar Arnhem, samen met hun vijf personeelsleden.

Na weer een jaar leegstand werden per 11 november 1897 als bewoners ingeschreven Hendrik Jan Koldewey, koetsier, zijn vrouw Maria Boersbroek en zijn nicht Maria Nijland. Zij waren mogelijk slechts huisbewaarders, want zij vertrokken weer in begin april 1898. Enkele dagen later arriveerden nieuwe huurders, te weten Frank Emanuel Rudolph Mathias baron d'Ablaing van Giessenbrug, heer van Moersbergen, en zijn vrouw Jeanne Antoinette van Oldenbarneveld genaamd Witte Tullingh. Dat was een paar weken eerder dan gepland, gezien enige advertenties uit *Het nieuws van de dag: kleine courant* van eind 1897 en begin 1898, waarin zij personeel vroegen per 1 mei 1898.

De huurperiode van het echtpaar D'Ablaing van Giessenbrug-van Oldenbarneveld genaamd Witte Tullingh duurde betrekkelijk kort. Voordat zij na ruim drieënhalf jaar vertrokken, lieten zij enige bezittingen veilen.

Met 1 Mei a. s. wordt ver-
langd op den Huize „De
Wientjesvoort,“ te Vorden, eene zeer
ijverige

WERKMEID,

welke zeer netjes werkt. Brieven
met getuigschriften te zenden onder
lett. A, Hulpostkantoor Vorden.

Met 1 Mei a. s. wordt ver-
langd op den Huize „De
Wientjesvoort,“ te Vorden, eene zeer
bekwame

KEUKENMEID.

Hoog loon. Brieven met getuig-
schriften te zenden onder lett. A,
Hulpostkantoor Vorden.

Met 1 Mei verlangd een

Knecht-Koetsier,

van goeden wil en in ieder opzicht
grootte bekwaamheid: Huize „Wien-
tjesvoort“ Afschrift van getuig-
schriften in te zenden. Loon aan-
vankelijk f 200 en f 26 Waschgeld.
Letter A, Hulpostk. Vorden.

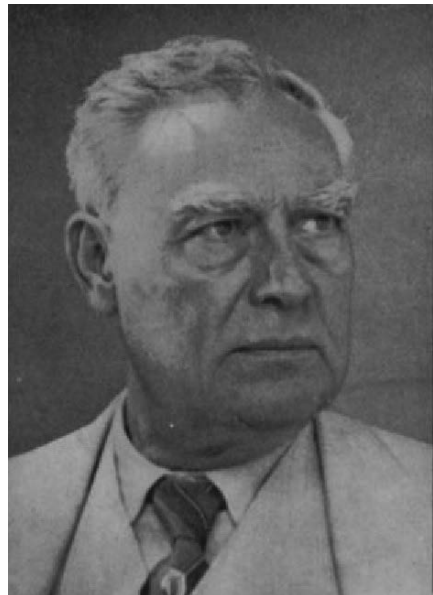
Notaris SCHIETHART, te Lochem,
zal Maandag 4 November
1901, 's middags half één uur, in
het Koetshuis op den huize Wient-
jesvoort te Vorden, voor den H.
W. G. Heer F. E. R. M. Baron
D'ABLAING VAN GIESSENBRUG
wegens vertrek publiek verkoopen:
Een 7-jar. LITHAUERPONY
(merrie), DOGCAR (model King),
2 bokjassen, 2 pelspellerinen met
Pelsmoffen, Tuigen, Boerenwagen,
Ezelwagen, Tuigenkast, Stalbe-
noodigheden, Fornuis, enz. enz.,
's morgens van 10 uur af te zien.

Mogelijk was hun verhuizing niet hun eigen keuze. De volgende huurder, die aantrad in december 1901, was namelijk Otto Ernest Frederic Maria baron van Hövell, een zoon van eigenares Josepha van Hövell-van Dorth. Hij vestigde zich er samen met zijn vrouw Angèle Adrienne Adelaïde Marie Joséphe baronne de Heusch de la Zangrye. Alweer een jonggetrouwd stel: hun huwelijk had plaatsgevonden in de lente van dat jaar. Op de Wientjesvoort werden in de jaren 1902 tot 1907 hun eerste vijf kinderen geboren. In 1907 vertrokken zij naar Den Haag. Opmerkelijk is dat het gezin eerst werd uitgeschreven naar Den Haag per 23 april 1907, maar dat zij weer werden ingeschreven op 11 juni 1907, de geboortedag van hun vijfde kind, zoon Marcel, om vervolgens uitgeschreven te worden (weer naar Den Haag) per 13 november 1907. Misschien zijn ze tussen april en juni niet weggeweest, want de geboorte van Marcel vond plaats op de Wientjesvoort en vlak voor zo'n gebeurtenis ga je toch niet verhuizen?

Pas na anderhalf jaar kwamen er weer nieuwe huurders, het echtpaar Gerrit Ferdinand Brantsma en Adrienne Frédérique Jeanette Buma. Geen adel, maar hij was wel geboren op kasteel Bouvigne in Ginneken, bij Breda, en een van zijn grootmoeders was een barones. Zij, Adrienne Buma, stamde uit een Fries patriciërsgezicht. Haar beide grootmoeders waren baronessen. Dit echtpaar van stand had geen kinderen. Brantsma was gepensioneerd kapitein van het Regiment Grenadiers en Jagers. Tijdens hun huurperiode, in de nacht van 10 op 11 december 1913, werd er ingebroken. Een grote hoeveelheid tafelzilver, geld en enige snuisterijen werden ontvreemd. De dader werd voor deze en

17 andere inbraken, in plaatsen verspreid over Gelderland en Utrecht, veroordeeld tot een gevangenisstraf van negen jaar. Op 7 maart 1916 vertrok het echtpaar Brantsma-Buma naar huize 't Hungerink in Eefde.

Nu werd het huis wel weer snel gevuld, ook in letterlijke zin. Een gezin met zes kinderen diende zich aan. Het ging om Frederik Wilhelm Hubertus Emons, zijn vrouw Cornelia Johanna de Haan en hun gezin. De leeftijden van de kinderen, vier meisjes en twee jongens, waren van 14 jaar tot zes maanden. Zij betrokken het huis op 2 mei 1916, komend uit Bussum. Voor Emons was het zijn tweede huwelijk. Zijn eerste, met Catharina Maria Krassenburg, gesloten in 1898, werd ontbonden door echtscheiding op 25 februari 1908. De oudste drie kinderen werden voor die datum geboren, maar ze waren

F.W.H. Emons

wel degelijk van hem en Cornelia Johanna de Haan. Ze waren oorspronkelijk buitenechtelijk en werden later geëcht; het waren dus geen kinderen uit Emons' eerste huwelijk. Dit wordt bevestigd in de huwelijksakte van het oudste kind, Frederica Wilhelma Hubertine Emons, waarin Cornelia Johanna de Haan als haar moeder compareert. In 1917 werd op de Wientjesvoort nog een zontje geboren. Het gezin werd uitgeschreven per 31 januari 1922 en vertrok naar Werten a/d Ruhr.

Deze Frederik Emons moet wel een bijzondere figuur geweest zijn. Hij begon als klerk bij de belastingdienst, maar trok er na zeven jaar op uit naar Afrika. Malaria dwong hem na anderhalf jaar om terug te keren, waarna hij eerst als journalist en vervolgens als uitgever van tijdschriften aan de slag ging. In 1904 was hij mede-oprichter van de Spaarkasvereniging Maatschappij "De Eendracht". Drie jaar later kocht hij zijn compagnons uit en werd enig directeur. Hij was een enthousiaste beoefenaar van fiets-, auto- en motorrijden. In 1914 overbrugde hij de afstand Parijs-Den Haag per motorfiets in 13 uur en 2 minuten, ruim vier uur minder dan het oude record. Hoe en (vooral) waarom Emons zijn bedrijf, dat uiteindelijk zo'n 300 werknemers telde, zes jaar lang vanuit Vorden en vervolgens vier jaar vanuit Duitsland leidde, blijft onverklaard. De bovenstaande gegevens zijn ontleend aan een in 1938 gepubliceerd cv dat een wat opgepoetste indruk maakt. Mogelijk was Emons zelf de auteur. Zijn liefde voor autorijden wordt wel geïllustreerd door een advertentie in de Maasbode van 1 januari 1921, waarin hij een luxe limousine te koop aanbood.

Luxe OPEL Limousine
 9/25 P.K., 6 plaatsen, ter overname aangeboden, niet van nieuw te onderscheiden. Electriche verlichting en afneembare wielen. Kleur Donkergroen met zwarte Van der Plass schermen en grijze bekleeding. Photo op aanvraag. Prijs f 8000.- 33 38
 Fr EMONS, Huize Wientjesvoort, Vorden

De nieuwe huurders, die huize De Wientjesvoort na bijna drie jaar leegstand tot woning kozen, waren Dagobert Franz Henri Freiherr von Mengden en Jkvr. Paulina Elisabeth Clementina Carolina Maria Bosch van Drakestein, roepnaam Betsy. Zij waren op 17 februari 1920 te Hengelo (G) getrouwd. Deze huurders waren familie van de bouwvrouw van het huis, want de grootvader van moederszijde van Betsy was Zeno van Dorth, de oudste broer van Josephina. De ouders van Betsy, Jhr. Willem Frederik Hendrik Joseph Bosch van Drakestein en Anna Louisa Clémence Maria barones van Dorth tot Medler, woonden op huize 't Zelle in Hengelo (G) en Betsy was daar in 1881 geboren. Bovendien waren de echtgenoten familie van elkaar: ze waren volle neef en nicht. De vader van Betsy en de moeder van Dagobert waren namelijk broer en zus. Ze werden als bewoners van Huize De Wientjesvoort geregistreerd per 13 november 1924. De eerste jaren van hun huwelijk woonden zij in Herford in Nordrhein-Westfalen, de streek waar Dagobert von Mengden vandaan kwam. Daar was op 16 januari 1921 hun zoon Eberhard Alexander Schotto geboren en die kwam uiteraard ook op huize De Wientjesvoort wonen, naar later zou blijken: voor de rest van zijn leven.

Ansichtkaart rond 1920

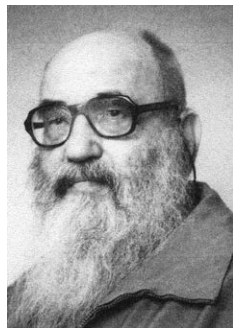
Twee eigendomswisselingen

Al tijdens de huurperiode van het echtpaar Brantsma-Buma, in 1911, had het huis een nieuwe eigenaar gekregen. Josepha van Hövell-van Dorth tot Medler, die sinds het overlijden van de bouwvrouw, haar peetmoeder Josephina, eigenares was, verkocht het huis in dat jaar aan haar zoon Frans Joseph Maria Ignatius baron van Hövell van Westervliet. Hij was dus een broer van Otto van Hövell, die van 1901 tot 1907 het huis van hun beider moeder gehuurd had. Voor Frans van Hövell zal de aankoop een kwestie van geldbelegging geweest zijn. In 1927, drie jaar nadat zijn achternicht Betsy Bosch van Drakestein en haar man Dagobert von Mengden zijn huurders geworden waren, verkocht hij het huis aan haar. Sedertdien zijn de bewoners ook eigenaren geweest.

De periode Von Mengden

Dagobert von Mengden was geboren op 21 mei 1870 te Corbach, Waldeck. Toen hij trouwde met Betsy Bosch van Drakestein was hij bijna 50. Hij was luitenant-kolonel geweest in Pruisische dienst. De bruid was bijna 39 toen ze trouwde en bijna 40 toen ze moeder werd. Zoon Eberhard bleef enig kind. Hij verloor zijn vader al op jonge leeftijd, want Dagobert von Mengden verwissel-

de het tijdelijke voor het eeuwige in 1929, toen Eberhard acht jaar was. Hij werd dus vooral door zijn moeder opgevoed.

Eberhard von Mengden

In 1952 kocht de toen 31-jarige Von Mengden de 27 hectare grote buitenplaats van zijn moeder. In 1936 was die als landgoed gerangschikt onder de Natuurschoonwet 1928 en gedeeltelijk opengesteld, zodat er geen overdrachtsbelasting (destijds: registratierecht) betaald hoefde te worden. Eberhard ging er aanvankelijk kippen houden, zo'n 3000 stuks. Ruim tien jaar later besloot hij echter om een kampeertrein te gaan exploiteren, maar niet zomaar een kampeertrein. Het werd een natuurkampeertrein, met een spartaans karakter. Er was een uitgebreid reglement, dat kampeerders moesten accepteren, wilden ze toegelaten worden. Met de rust en de regelmaat moet het wel goed gezeten hebben, maar op het gebied van reinheid bleef er wel wat te wensen. Douches waren er niet en wc's waren hokjes met een poepdoos, waarvan de inhoud door boeren uit de buurt als mest gebruikt werd. Wel eiste het reglement dat het deksel telkens na gebruik met ontsmettingsmiddel door de kampeerder gereinigd werd.

In de Vordense Kronyck 2005 nr. 2 schreef Henk Folmer over Eberhard von Mengden: "Deze zorgde door zijn uitspraken, kledij, uiterlijk en wijze van optreden nogal eens voor enige hilariteit". Zijn lange baard leverde hem de bijnaam 'Mozes' op. Op 22 mei 1965 trouwde hij met de Duitse Gisela Charlotte Elsa von Heydenbreck. Samen waren zij in 1970

Restant van de oude camping (2018)

mede-oprichters van de Vereniging Nederlandse Landgoed- en Kasteel-Campings.

Een gevaarlijke bocht

Wie zoekt naar gebeurtenissen rond huize De Wientjesvoort stuit regelmatig op meldingen van verkeersongevallen in de bocht van de Ruurloseweg. In 1932 werd er al bericht dat er plannen waren geweest om de bocht recht te trekken, maar dat in plaats daarvan de brug over de beek aanzienlijk zou worden verbreed en geheel van beton gemaakt, 'daar op dat weggedeelte nogal botsingen voorkomen'. Op 28 april 1939 maakte de toen 18 jaar oude Eberhard von Mengden zelf kennis met de gevaren van deze locatie. Toen hij met de auto de poort van het huis uitreed, verzuimde hij voorrang te geven aan een motorrijder, die daarbij gewond raakte. Hij werd hiervoor veroordeeld tot een boete van f 30 met

ontzegging van de rijbevoegdheid voor drie maanden. In februari 1964 vond er een dodelijk ongeval plaats. Een oudere voetganger werd tegen middernacht geschept. Hij overleed in het ziekenhuis. Een vrachtwagen geladen met diepvriesvoedsel kantelde in 1976 in 'de gevaarlijke S-bocht'. Contact Vorden schreef dat de 'kostelijke produkten' als ingevroren haantjes zelfs in de voortuin van huize De Wientjesvoort lagen.

De brand en daarna

Op 12 december 1968 brak er brand uit in huize De Wientjesvoort; een uit de hand gelopen schoorsteenbrand. De zolderverdieping werd verwoest en ook in lageregelegene ruimtes was er veel schade. Er werd een provisorisch dak aangebracht, maar een storm rukte dat een jaar later van het huis. Daarna resteerde weinig meer dan een ruïne. Geld voor herstel was er niet. Het echtpaar Von Mengden-von Heydebreck verhuisde naar het koetshuis. (Schoon)moeder P.E.C.C.M. douairière von Mengden-Bosch van Drakestein, die tot de brand op het huis was blijven wonen vertrok naar Westervoort en vervolgens in 1971 naar rusthuis Schuilenburg in Silvolde, waar zij op 14 februari 1977 overleed.

De Wientjesvoort na de brand

De brand zou niet het laatste onheil zijn dat de eigenaren zou overkomen. In de kamers van het huis die nog wel wind- en waterdicht waren, waren nog inboedelgoederen achtergebleven, plus de wijnvoorraad. In april 1979 werd er ingebroken en werden voor tienduizenden guldens antiek en andere zaken gestolen, tot en met koperen kranen en een koperen pomp uit de keuken in het souterrain, plus ruim 300 flessen wijn met een ge-

De Wientjesvoort na de brand

middele leeftijd van vijftig jaar en een kist champagne. Dat laatste was dan weer sneu voor de krakers die zich in februari 1994 in het pand vestigden. Gelukkig werd dit probleem opgelost.

Inmiddels was er wel nagedacht over herstel en herbestemming van huize De Wientjesvoort. Zo was er in 1981 een plan om er een natuurhistorisch museum te vestigen, maar de gemeente gaf daar geen vergunning voor. Later, in de jaren 1990, was er het voornemen om er een Nationaal Uitvaartmuseum te vestigen en het Nederlands Rijtuigmuseum erheen over te plaatsen vanaf de buitenplaats Nienoord in het Groninger Leek, maar ook dat ging niet door.

De jaren gingen tellen en de exploitatie van het kampeerterrein viel de eigenaren steeds zwaarder. In april 1995 presenteerden zij het echtpaar Kokje-Wildenboer als de nieuwe beheerders. Eberhard von Mengden overleed vrij korte tijd later, op 19 september 1996. Hij werd begraven op de rooms-katholieke begraafplaats op de Kranenburg.

De periode Woudstra

Hoe moest het verder met De Wientjesvoort? In 1996 had de gemeenteraad van Vorden al een bestemmingsplan goedgekeurd dat de bouw van recreatiewoningen mogelijk maakte. Bouwbedrijf Zegers uit Ede had zich aanvankelijk gemeld met grote plannen: huis en koetshuis zouden worden gerestaureerd en er zouden 172 huisjes worden gebouwd. Maar Zegers haakte af. Begin 1999 raakte de douairière Von Mengden in gesprek met architect Friso Woudstra en zijn echtgenote Yneke Rijfkogel. Woudstra's bureau was al gevestigd in een monumentale omgeving, de voormalige herberg De Laatste Stuver in Eefde, en zijn professionele focus was gericht op monumentale panden. Zij kwamen tot zaken en het echtpaar kocht de buitenplaats. Spoedig werd een aanvang gemaakt met de restauratie van huize De Wientjesvoort en al in 2001 werd voor het resultaat door de werkgroep Leefbaarheid Vorden de onderscheiding *Parel van Vorden* toegekend. Het huis staat sindsdien weer in volle glorie te pronken in de bocht van de Ruurloseweg (Zie hiernaast).

Bronnen onder meer:

Gerda Rossel, Historische ontwikkeling, in: Gerda Rossel (red.) e.a., *De geschiedenis van de Wientjesvoort*, Uitgeverij Hermans, Hengelo 2018, blz. 17-29
 Saxa loquuntur - De stenen spreken, *Het restauratie-oeuvre van Friso Woudstra*, Friso Woudstra Architecten bna, zonder jaar
 J. Harenberg, *De Wientjesvoort bij Vorden*, Archief De Graafschap 1969, blz. 76-81
 J. Harenberg, *De Wientjesvoort bij Vorden*, *Vordense Kronyck* 1992, nr. 1, blz. 6-10
 J. Harenberg, *Wientjesvoort/Vorden*, in: *Eens bolwerk van de adel, Kastelen en landhuizen in de Achterhoek en Liemers*, Alphen aan den Rijn 1999, blz. 40
 J. Harenberg, *De Wientjesvoort tussen Vorden en Ruurlo*, in: *Geneugten van het buitenleven, landhuizen in Oost-Gelderland*, Alphen aan den Rijn 2003, blz. 171-178
 Henk Folmer, *Het kerkdorp Kranenburg*, in Vorden,

Enkele jaren later werd ook het koetshuis gerestaureerd en in 2005 werd het architectenbureau daarheen verplaatst. Zo'n restauratie is kostbaar en de gedachte was dat de ontwikkeling van recreatiewoningen daarvoor (alsnog) de economische grondslag zou leggen. Rond het bestemmingsplan bleef het echter onrustig. Een aantal omringende eigenaren was er niet blij mee. Hierop volgde een lange juridische strijd. Het plan met 172 huisjes werd begin 2002 door de Raad van State definitief getorpedeerd. Een nieuw ontwikkelingsplan, dat voorzag in de bouw van zes woningen en een appartementengebouw, werd gelanceerd. Ook dat - met name het appartementengebouw - kon niet op algemene bijval rekenen. Dat gebouw is vooralsnog niet gerealiseerd, maar de bouw van woningen werd ter hand genomen.

Uit diverse interviews mag de conclusie getrokken worden dat de heer en mevrouw Woudstra-Rijfkogel niet alleen met veel genoegen, maar ook met terechte trots het gerestaureerde huis De Wientjesvoort bewonen.

Vordense Kronyck 2005, nr. 2, blz. 23
 Registratiegegevens en kaarten Kadaster (met dank aan Gerda Rossel)
 Plakboek Jaap van den Broek in bibliotheek Oud Vorden
 Nederland's Adelsboek, meerdere edities
 Bevolkingsregisters Vorden in Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, toegang 1243, inventaris 1507-1546
 Curriculum vitae van Frederik Wilhelm Hubertus Emons in: *Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden in woord en beeld*, Amsterdam 1938, blz. 434
<http://www.oudvorden.nl/>
<https://www.wiewaswie.nl/>
<https://www.genealogieonline.nl/>
<https://www.delpher.nl/>
<https://www.youtube.com/watch?v=PswlpR6sDQY>
 (BinnensteBuiten, 22 januari 2016)